
«Esan Europako jendeari zer ikusi duzuen Quebecen!»

(Quebec, Cree herriaren lurraldetik ikusita)

X A B I E R E R I Z E / P I L A R M A R I N

Esan Europako jendeari zer ikusi duzuen Quebecen!», eskatu zigun John Pashagameskum-ek 1999ko irailaren 8an elkarri agur esan genionean, eta horixe da artikulu honen helburua. Quebec hainbat tokitako mugimendu abertzaleen eta hizkuntza biziberritzeko ahalginen eredu moduan agertu ohi da. Zalantzarik gabe, eredu erakargarria da, baina, geuk sumatu ahal izan dugunez, hutsune nabaria du: jatorrizko herrien tratamendua (Lehen Nazioak, *First Nations*, Kanadan deitzen zaien bezala), historikoa zein gaur egungoa. Arazoa, noski, ez da bakarrik Quebecera mugatzen, orokorragoa da: Kanadako gainerako probintzietan antzeko tratamendua izan dute eta Estatu Batuetan oraindik latzagoa; baina, bere burua zapaldutzat jotzen duen herri batengandik kontrakoa espero zitekeen arren, Quebec ez da salbuespena bertako herriekiko jokamoldeei dagokienez.

John Pashagameskum Cree natibo-amerikar nazioko kidea da. 28 urte ditu eta James badian kokaturik dagoen Moosonee (Ontario, Kanada) herrian jaio zen. Bi hizkuntzaz mintzatzen da: cree, bere lehen hizkuntza, eta ingele-

---

► **Xabier Erize** Euskal Filologian doktorea da. **Pilar Marin** abokatua da.

sa, bere bigarren hizkuntza. Ama Attawapiskat-ekoa (Ontario, Kanada) du, eta aita Chisasibi-koa (Quebec, Kanada), biak James badian. Egun, John New Yorken bizi da eta bertako natibo-amerikarren aldeko «American Indian Community House» elkartean lan egiten du osasun aholkulari bezala.

John eta cree-ak ardatz hartuta, Iparramerikako natibo-amerikarrei buruzko lan zabal bat egiteko aukera izan zuen Xabier Erizek 1999 urtean zehar. Bertan, Quebeci buruzko hainbat aipamen agertu ziren. Udan, bidaia egin genuen Johnen jatorrizko lurraldeetara: James badiako Ontario eta Quebeceko lurretara, Moosonee eta Chisasibi herrietara bereziki. Zuzenean ikusi ahal izan genuen hango egoera eta jendearekin mintzatu. Halaber, material idatzi baliotsuak bildu genituen. Artikulu hau, iturri horietan oinarrituta prestatu dago.

Cree herria

Cree nazioa Kanadako jatorrizko herri nagusietako bat da. 10.000 urte inguru daramazkete beren lurraldean («Le facteur autochtone au Québec», Interneten).

Cree-en lurrek oso hedapen geografiko zabala dute: ekialdetik hasita, Quebec, Ontario, Manitoba, Saskatchewan eta Alberta probintzien eremuen zati handi bat hartzen dute (ikus mapan).

Berezko hizkuntza dute: cree hizkuntza, algonkin familiakoa. Idazkera silabikoa du.

Cree-ak 140.000 lagun dira Encyclopædia Britannica Online-ren arabera. Erroldak («Statistics Canada. 1996 Census», Interneten) ez du adierazten zenbat lagun diren, baina bai, ordea, hiztun kopurua: 85.000-95.000 inguru Kanada osoan. Moosoneek (Ontario) 1.939 biztanle ditu, eta horietatik natibo-amerikarrak (cree-ak batez ere) 1.605 (%82,8) dira. Chisasibik (Quebec) 3.500 biztanle ditu eta gehienak cree-ak dira. Quebecen, guztira, 12.000 cree bizi dira.

Esan dezagun, bide batez, oso adierazgarria dela Kanadako erroldak erakusten duten zehaztasunik eza, gaine-

rako gutxiengoak —txinatarrak, filipinarrak, korearrak...— banaka agertzen diren bitartean, herri natibo-amerikarrak denak batera eta zaku berean agertzen baitira, bakoitzaren nortasuna —Cree, Innu, Ojibwa, Mohawk...— kontuan hartu gabe.

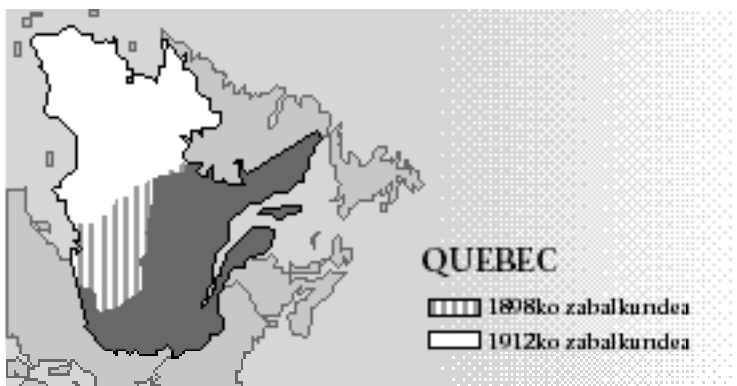
Cree lurralde osoa eta Johnen bizitzari lotutako tokiak.

Quebec

Gaur egungo Kanadak bi talde kolonizatzaile nagusi izan zituen: ingelesak eta frantsesak. Quebec kolonizazio frantsesaren emaitza da, laburki esanda. Bere historiaren abiapuntua 1534. urtean jarri ohi da («Québec, le pays...», Interneten), Jacques Cartier izeneko esploratzaileak Kanada Frantziako Erregearen izenean bereganatu zuenean. «La Nouvelle France» izena jarri zioten lur hari, eta 1663. urtean Frantziako probintzia deklaratu zuten.

Konkistatzaileak iritsi zirenean, Iparramerikan jatorrizko 18.000.000 biztanle bizi zirela estimatzen da (*The First Perspective*, 1999ko uztaila, 15. or.).

Quebecek ez du beti eremu bera besarkatu. Lur berriak irabaziz joan da mendeetan zehar. Hedatze horretan zeregin berezia izan zuten natibo-amerikarren aurkako gerrak. Adibidez, irokesen aurkako gerrak 1641. urtean hasi ziren. Mapan Quebecen azken mendeko zabalkunde handia erakusten da, hango Lehen Nazioen lurak bereganatzearen ondorioz.

Quebec: azken mendeko zabalkunde
(Lehen Nazioen lurak barne)

Artikulu honetarako, garrantzi berezia du 1912ko hedatzeak, orduan eskuratu baitzituen Quebecen cree-en eta inuit-en lurak, *The Quebec Boundaries Extension Act* [Quebecen mugen zabaltzearen legea] izeneko legearen bidez. Lur horiek Kanadako iparralde gehiena hartzen zuen «Rupert's Land» izeneko eremu zabalean integratuta zeuden. 1912. urtean, eremu hori zatitua izan zen eta Quebec, Ontario, Manitoba eta Ipar Mendebaldeko Lurraldea probintzietan banatu eta eman zitzaizkien. Harrez geroztik, cree-en James badiako lurra —batasun geografiko, sozial eta linguistiko handikoa— bitan zatituta gelditu zen: puska bat Ontarioren pean (ingelesduna dena), eta bestea Quebecen pean (frantsesduna dena). Horrela, gaur egun, Quebecen mapek (ikus goiko mapa) bakarrik James badiaren erdia

erakusten dute, euren zatia, eta berdin egiten dute Ontariokoek.

Dena dela, Quebecek ez zion kasu handirik egin lurralde berriari, bakean utzi zuen 1970eko hamarkadan proiektu hidroelektriko erraldoiei ekin zien arte. Beherago mintzatuko gara horietaz.

Zer aurkitu genuen Quebecen

Aldaketarik ez Cree herriaren eta hizkuntzaren tratamenduan

Ontariotik Quebecera iparraldetik igaro ginen, Kirkland Lake (Ontario) eta Rouyn-Noranda (Quebec) lotzen dituen errepidetik. Quebecera sartu eta lehen inpresio batean atentzioa eman ziguna Cree herriaren eta hizkuntzaren tratamenduan inolako aldaketarik ez sumatzea izan zen. Esate baterako, bide seinaleak frantses hutsean zeuden, edo, gehienez ere, frantsesez eta cree hizkuntzaz zebait tokitan; irrati guztiak frantses hutsez; «Tourisme Québec» erakundearen argitalpenetan betiko era estereotipatuan agertzen ziren cree-ak: naturarekiko harmonian bizi diren eta antzinako kultura baten zaindariak diren «amerindiarrak», eta abar. Beste adibide bat: cree-en egungo lurretara daraman errepidean aurkitzen genituen turismo argibide bakarrak Radisson herri zuri frantsesdunari buruzkoak ziren. Radisson 1970eko hamarkadan «La Grande» izeneko urtegi sorta eraikitzen ari ziren langileentzako sortu zuten herri berria da. Zurien aurreko herria Matagami da, Radissondik 620 kilometrotara hegoalderantz.

Lurren galera eta Hydro-Québec-en egitasmo erraldoiak

70eko hamarkada hondamendi baten hasiera izan zen James badiako cree-entzat. 1971. urtean, «Mendearen Egitasmoa» aurkeztu zuen Robert Bourassa Quebecoko lehen ministroak cree-en lurretan burutzeko. Asmo nagusia lur

horietako ibaietan 28.000 megawatteko argindarra —New York osoa argiztatzeko adina— emango zuen urtegi sarea eraikitzea zen. Oparotasun ekonomikoa irudikatzeaz gain, helburu sinboliko-politikoak ere bazituen proiektuak, quebecarren etorkizuneko asmo kolektiboen inspirazio iturria izango zela uste baitzen, nazio harrotasunaren ikur berria, Robert Bourassak berak adierazi zuenez (Niezen 1998: 64). Quebecen berezitasun politiko eta kulturala bere burujabetasun ekonomikoari lotuta agertzen zen, eta horietan zeregin berezia zuen Ipar Urruneko (*Far North*) muga berriaren ustiaketari ekiteak.

Horietarako, lehenengo urratsa cree-en betiko lurak bereganatzea zen. Bi motatako justifikazioak erabili dituzte prozesuan zehar. Alde batetik, *terra nullius* doktrina kolonialista tradizionala genuen, hau da, XVI. mendean Frantziak «aurkitu» zituenean, lurak ez zirela inorenak eta, beraz, cree-ei ez zitzaizela eskubiderik aitortu behar lur horien gainean, ez eta Kanadako Konstituzioaren 35. atalean jasotzen zirenak ere («Remarks of Grand Chief Matthew Coon Come», Interneten). Bigarren argudioa «modemoagoa» zen: lurren aberastasuna (ura, basoak, mineralak, ehiza, arrantza...) alferrik galtzen ari zen cree-en eskuetan —«egunero milioika kilowatt-ordu joaten zaizkigu aldapan behera itsasoan galdu arte» (Bourassa. 1985. *Power from the North*, aipatua in Niezen 1998: 63)—, eta horrela ez zegoen segitzarik.

Urtegien eraikitze lanak 1971.ean hasi ziren. Cree-ek epaitegietara jo zuten, eta 1973ko azaroan, urtebeteko prozesuaren ondoren, epaileak lanak gelditzeko agindu zuen. Baina handik astebetera Quebeceko Epaitegi Gorenak erabakia baliogabetu eta eraikitzen jarraitzeko baime-na eman zion Quebeceko gobernuari. Horrela, den-dena ez bazuten galdu nahi, cree-entzako irtenbide bakarra ahal zuten moduan negoziatzea izan zen.

1975eko James badiako ituna

Emaitza 1975eko James badiako ituna izan zen, akordio «eredugarria» Jean Claude Corbeil Quebeceko Hiz-

kuntza Ministro-ordearen iritziz, 1999ko abenduaren 3an Bilbon, VII. Eremu Urriko Hizkuntzei Buruzko Biltzarrean eman zuen hitzaldian adierazi zuenez. Cree-en ustez, orde, akordioa «injustizia subiranoa» izan zen —«Sovereign Injustice: Forcible Inclusion of the James Bay Crees and Cree Territory into a Sovereign Québec» [Injustizia subiranoa: James badiako Cree herriaren eta lurren hala-beharrezko sartzea Quebec subiranoan], Interneten—.

Itunaren arabera, cree-en lur historiko gehien-gehienak —310.000 km² (konparaziorako, Espainiak 504.000 km² ditu eta Frantziak 544.000)— Quebecen eskuetan gelditu ziren (Niezen 1998: 71-72).

Horren trukean, cree-ei 5.589 km²-ko erreserbak (I kategoriako lurrak) aitortu zizkieten euren herrien inguru hurbileko lurretan eta, halaber, beste eskubide mugatu batzuk aldameneko eremuetan —II kategoriako lurrak: 65.086 km²—. Orobat, eskolak, osasun zainketa eta beste zerbitzu batzuk emango zizkien gobernuak cree-ei aurrerantzean.

Gobernuaren beste helburu bat cree-ak sedentarizatzeara eta Quebecoko administrazio sistema estandarrean asimilatzea zen. Itunaren ondorioz, zenbait erakunde berri sortu ziren: Grand Conseil des Cris du Québec (Quebecoko Cree-en Kontseilu Nagusia), Conseil Cri de la santé et des services sociaux de la Baie James (osasunaz eta gizarte zerbitzuez arduratzen dena) edo Commission scolaire Crie (eskola batzordea). Eta, oro har, Quebec barruko eskualde autonomia aitortu zitzaizen cree-ei, praktikan herri bezala trinkotzea ekarri duena. Halaber, hobekuntza ekonomikoa izaten ari dira cree-ak.

Proiektu hidroelektrikoak etorkizunean kaltegarriak izan zitezkeela aurreikusten zen, baina, badaezpada ere, Quebecoko gobernuak kalte soziologikoengatik erantzunkizunik gabe uzten zuen puntu bat ezarri zen itunaren 8.1.3. atalean. Giza kalteen argudioa baliogabetuta geldituko zen etorkizunean cree-ek edo inuit-ek egitasmo hidroelektrikoen aurka jotzea erabakiz gero. Cree-en Kontseilu Nagusiak kultur genozidiotzat jo zuen puntu hori 1995ean (Niezen 1998: 76).

Hidroelektrikak (Hydro-Québec) eta lurraren ustiaketa

Cree-en lurrak bereganatuta, berehala ekin zion Quebecen beren ustiaketari. Honek hainbat bide hartu zituen: basogintza, meatzeak, ehiza, turismoa... eta, batez ere, urtegi erraldoien eraikuntza: La Grande-2 (1979), La Grande-3 (1982), La Grande-4 (1984), La Grande-2-A (1991), Laforge-1 (1993), Brisay (1993) eta La Grande-1 (1995) izeneko urtegiak. Haien tamainaz jabetzeko, aski da esatea La Grande-2-en azalera 2.835 km²-koa dela (Gipuzkoak 1.813 km² ditu).

Bide batez, esanguratsua da jakitea Tourisme Québec (1995) erakundearen ustez gertakari historiko bakarrak, Quebecen 1912. urtean lurrak bereganatu zituenetik, aipatutako urtegien inaugurazioak izan direla. Era berean, eskualdeari Quebecen «dinamo» deitzen diote eta azpimarratzen dute nola «1975. urtetik hona 200.000tik gora bisitari etorri diren munduko toki guztietatik egitura kolosal hauek miresteko» (ibid.).

Urtegien ondorio zuzenak ikaragarriak izan dira bizi-modu tradizionala basoan, ehizan eta arrantzan oinarritua zuten hango biztanleentzat. Lurra estali dizkiete eta askok euren ehiza lekuak (*trappelines*) galdu dituzte betiko. Animalien populazioa jaitsi egin da. Ibaiak desbideratuak izan dira eta batzuk —Eastmain eta Opinaca ibaiak, adibidez— erdi hutsik geratu diren bitartean, beste batzuk —Fort George eta Chisasibi herrietatik igarotzen den La Grande Rivière, esaterako— handituta eta urez gainezka datoz gaur egun. Ondorioz, herrien birkokapen behartuak gertatu dira.

Gu geu, Fort George herriaren birkokapenaren emaitzen lekuko gara. Fort George La Grande Rivière ibaiaren deltako uharte zoragarri batean zegoen. Bere biztanleak udan ibaitik bizi ziren, eta neguan ur izoztuak gurutzatu eta basoan murgiltzen ziren. Emariaren handitzearen ondorioz, La Grande Rivièreko urak ez dira jada izozten neguan. Ibaia handitu behar zutela-eta, herria hustu eta kontinentean dagoen Chisasibi izeneko kolonizazioko herri eraiki berrira mugiarazi zituzten bizilagun guztiak. Honek,

hala ere, ez du esan nahi orain salbu bizi direnik. Chisasibi urtegitik hurbil kokatuta dago eta dikea apurtuz gero, biztanleek 3 ordu eta 10 minutu izango lituzkete alde egiteko herria erabat urperaturik gelditu baino lehen (Roslin 1999).

Fort George zaharra eta Chisasibi berria ezagutu dituztenak ez dira erraz egoera berrira ohitzen. Chisasibiko zarak, hautsa eta bizimodu orokorra jasan ezinik, oraindik sa-soian dauden amona talde batek Fort Georgeko etxeak zaharberritu eta uda bertan ematea erabaki du, geuk ikusi ahal izan genuenez. Amonekin batera iloba asko joan dira. Eta, janariak, edateko ura, irrati bidezko komunikazioa, etxeen mantentzea, eta abar behar dutenez, horrek guztiak gaur egun helduak diren seme-alaben joan-etorriak ere ekarri ditu.

Bestalde, erdi hustuta gelditu diren Eastmain eta Opinaca ibaien inguruko jendeak ere guztiz kaltetuta gelditu dira, ezin baitute ohiko arrantza eta ehizarekin segitu.

Halaber, errepide berriak zabaldu ziren urtegien zerbitzurako eta Quebecoko enpresek egurra etengabe ateratzeko. Zuri frantsesdunek kudeatutako turismoa ere areagotu egin zen.

Merkurioa: uren eta arrainen pozointzea

Oraindik larriagoa izan zen denak ustekabeen harrapatu zituen gaitza: merkurio pozointeta (Conseil Cri de la santé et des services sociaux de la Baie James, 1998). 70eko hamarkadan ordura arte inoiz egon ez ziren arazo neurologiko larriak hasi ziren agertzen James badiako cree-en artean. Kalteak burmuinean, giltzurdinetan eta transmisio genetikoan agertzen ziren gehienbat. Berezi kaltetuak ziren haurdun zeuden emakumeak, fetuak berak eta haurrak. Berehala ikusi zen arazoa merkurio metiliko kutsatutako arraina jatean zegoela. La Grande urtegien inguruko biztanleen %64k Osasunaren Mundu Erakundeak arriskutsutzat jotzen zituen merkurio tasak zituzten gorputzean.

Kontua da oso ongi ezagutzen ez diren mekanismoak direla medio, urtegiek eskualde osoko uretako merkurio tasak izugarri igoarazi zituztela. Handik, elikadura kate guzti-

ra zabaldu zen merkurioa, batez ere arrainetara, cree-en dietan tradizionalki oso leku handia izan dutenak.

Geroztik, kontaezinezko ikerketak eta prebentzio eta heziketa kanpainak egin dira, baina arazoak berean dirau. Urak eta arrainak 1970eko urteetan bezain kutsatuta daude. Gaixotasuna jaitsi egin da, baina neurri handi batean arrainaren kontsumoa ere asko jaitsi delako. Horren ordeztan industrialki ekoiztutako janariak, hanburgesak, patata frijituak, gozokiak eta beste igo dira; eta horrela dieta arazoak ugartu baizik ez dira egin.

Gizarte arazoak

Ezagunak dira natibo-amerikar herriek XIX. eta XX. mendeetan pairatu dituzten arazoak: talde nahiz norbanako mailako dislokazioa, balioen puskaketa, pobrezia, alkoholismoa, estima falta, langabezia, gizarte soldatareki-ko mendekotasuna, eta abar. Chisasibin (Quebec) ere ez zen horrelakorik falta izan.

Chisasibik gizarte arazo sakonak izan ditu azkeneko hamarkadetan, eta lurren galerari, birkokatzearen traumari eta, oro har, 1975eko itunaren garapenari lotuta agertzen direla esan daiteke. Gizarte zerbitzuetako erregistroen arabera, maiztasunik handiena mota hauetako patologiek dute: gazteen kriminalitatea, portaera txarra eskoletan, tratu txarrak etxean, drogak, alkohola, suizidio saiakerak, hurrekiko utzikeria eta famili arazoak.

Bestelako ikuspegia azaldu zuen La Grande proiektuaren sortzailea izan zen Robert Boyd Hydro-Québec-eko buru ohiak 1992. urtean: «Gaur egun, cree-ak gehiago dira, heziketa hobea dute eta, oro har, indartsuagoak dira. Eta bilakaera zoriontsu horren zati bat guri zor zaigu» (*The Gazette*, 1992-03-20, aipatua in Niezen 1998: 86).

«Zuek elebakartzen ari zarete eta guk hiru hizkuntza ikasteko nahi duzue»

Cree-ek bi hizkuntza izan dituzte tradizionalki: cree hizkuntza eta ingelesa (bigarren hau kolonizatzaile eta

misiolari ingelesdunak izan dituztelako gehienbat). Frantsesa arrotza da haientzat. Orain, gero eta presio handiagok jasaten ari dira Quebec frantsesdunaren aldetik. Guk dakigun neurrian, hizkuntzarena ez da beste arazoak bezain larria, baina kontuan hartu beharrekoa da. (1970eko hamarkadan, berriz, frantsesa ezartzen saiatu ziren, nahiz eta gero, erresistentzia handia ikusita, atzera egin zuten. Bestalde, XIX. eta XX. mendeetan zehar, oso eraso bortitzak jasan zituzten Lehen Nazioen hizkuntzek Kanada osoan, Quebec barne).

Eskola autonomia aitortua dute cree-ek Quebecen. Frantsesaren Legearen (Charter of the French language) arabera, euren erreserbetan cree-zko hezkuntza jasotzeko eskubidea dute (87. atala). Eskubidea dute, halaber, ingelesa eta frantsesa zer proportziotan sartzen duten erabakitzeko (88. atala). Gaur egungo curriculumak hiru hizkuntzak lantzen ditu («1997 Annual Report of the Cree School Board», Interneten).

Baina Quebecen daude, eta cree gizartetik kanpoko harreran guztiak, ofizialak nahiz ez-ofizialak, frantsesez egin behar dituzte. Adibidez, Chisasibitik 60-70 kilometrora dagoen Radisson herrira joan eta han dena frantsesez dago. Era berean, jasotzen duten turismoaren zati handi bat Quebec barrukoa da, frantsesduna, alegia, eta frantsesez egiten dute. Edo, eskola bukatu eta unibertsitatean segitu nahi baldin badute, halabeharrezkoa zaie frantsesez jakitea, Frantsesaren Legearen 88. atalak gogorarazten dienez, bestalde.

Lurra defendatzen

Cree-ek diotenez, Quebeceko gobernuak ez ditu 1975eko itunean onartu zituen erantzukizunak osorik bete. Betetzen ari den zati bakarra cree-ena da —euren lurri uko egitea—, eta beraiek pairatzen ari dira ondorio guztiak, arestian azaldu denez. Bitartean, 1998. urtean, adibidez, Hydro-Québec 814 milioi dolar kanadar (90.000 milioi pezeta, 3.600 milioi libera) balio zuen argindarra saldu zien Estatu Batuei, cree-en lurraldean ezarri zituen

urtegietatik aterata. Eta, oro har, Hydro-Québec 520 milioi dolar kanadar irabazi zituen 1996. urtean, 786 milioi 1997.ean eta 679 milioi 1998.ean, William Nicholls kazetariak «Nola lagundu zioten cree-ek Quebeci bere defizita estaltzen» artikuluan (1999) erakutsi zuenez.

Berehala hasi ziren Quebecoko eta Kanadako gobernuen beren erantzukizunak bete zitzatela eskatzen. Ahaleginak alferrikakoak zirela ikusita, arazoari nazioarteko dimentsioa ematea deliberatu zuten. 1981. urtean Osasun Mundu Erakundearen eta Nazio Batuen aurrean aurkeztu zituzten beren salaketak. Geroztik, etengabe aritu dira nazioarteko mota guztietako elkarteekiko harremanetan, haien artean talde ekologistekin eta giza eskubideen eta herri indigenen aldekoekin.

1990eko hamarkadan Great Whale izeneko egitasmo hidroelektriko berri bat bultzatu zuen Quebecoko gobernuak, La Grandekoekin egin zutenaren jarraipena nonbait. Erantzun moduan, beste kanpaina handi bati ekin behar izan zioten. 1992ko otsailean Nazioarteko Uren Epaitegiak cree-ak kaltetzen zituen Kanadaren eta Quebecen politika hidroelektrikoa kritikatu zuen (Niezen 1998: 119-120). Urte berean oihartzun handia erdietsi zuen kanpaina jendetsua burutu zuten New Yorken, «Zuek guztiak cree-ak zaetel!» lelopean. Kanpainaren ondorio bat New Yorkeko estatuak Hydro-Québecen sinatu behar zuen kontratu handia bertan behera gelditzea izan zen. Azkenik, 1994ko azaroaren 18an, Jacques Parizeau Quebecoko lehen ministroak Great Whale proiektuaren artxibatzea iragarri zuen.

Cree-ek gain, *The Gazette* Montrealgo egunkariak ere txalotu zuen Parizeauren erabakia, baina kontrako ikuspegitik: horrekin cree-ak Quebecen independentziaren aurka borrokatzeko aitzakiarik gabe geldituko zirela esanez (ibid.: 120).

Quebecen politika hidroelektrikoa nozitzen ari den beste Lehen Nazio bat Innu-ak dira. Kasu honetan Quebec eta Temua probintziek jardun dute elkarlanean, eta biak salatu dituzte Innu-ek, «Canada's Tibet — the killing of the Innu» [Kanadako Tibeta — Innu-en sarraskia] (Interneten) artikuluan ikus daitekeenez.

Bi subiranotasun aurrez aurre: Quebecen mendeko herri autoktonoak ez dira quebectarrak sentitzen

Quebecek, azken hamarkadetako gertakariak direla medio, hurbildu beharrean berarengandik urrundu egin ditu cree-ak eta gainerako herriak. Hauek —Ipamerikako beste hainbat Lehen Naziok bezala— euren autodeterminazio eskubidea aldarrikatzen dute. Quebec ere bere eskatzen ari da, ezaguna den bezala. Eztabaida Quebecen eskubideak noraino iristen diren zehazterakoan hasten da.

Quebecek bere biztanle guztiek herri bakarra osatzen dutela dio, herri natibo-amerikarrek eta inuitek nortasun berezia dutela aintzat hartu gabe: «Lucien Bouchard Quebecoko Lehen Ministroak adierazi zuen autodeterminazio eskubidea soilik 'Quebecoko herriari' zegokiola, ez indiarrei» («Remarks of Grand Chief Matthew Coon Come», Interneten). Cree-ek, aldiz, herri desberdinak daudela diote: Quebecoko herria, Cree herria, Inuit herria, Innu herria..., eta horietako bakoitzak bere autodeterminazio eskubidea du, ez bakarrik quebectarrek («Sovereign Injustice», Interneten).

Horri lotuta, Quebecek bere oraingo luraren zatiezintasuna aldarrikatzen du, eta zatiezintasun horretan 1898 eta 1912. urteetan bereganatu zituen Cree, Inuit eta beste Lehen Nazioen lur berriak ere sartzen ditu: «Quebecoko probintziaren lurren balizko zatitzea, estatu baten moduan, hori ez dago mahai gainean», esan zuen David Cliche Parti Québécois-eko buruzagiak 1994.ean (Niezen 1998: 123). Eta, badaezpada ere, alderdi bereko Jacques Brassard Ingurugiro Ministroak Quebec independente baten natibo independentisten saioei «estatu modernoaren bitarteko guztiekin» aurre egingo ziela gehitu zuen 1994ko urriaren 19ko *Globe and Mail* egunkarian (ibid.: 123). Cree-en ikuspegitik, ordea, 1898 eta 1912ko zabalkundeak kaltetuen adostasunik gabe egin ziren eta Quebecen zatiezintasuna aldebakarreko erabakiz ezarri nahi da («Sovereign Injustice», Interneten).

«Quebec independizatzen bada, barruan dituen jatorrizko herriek euren lurak atxikiko dituzte eta gaur egungo

Quebec bitan zatituko litzateke: Quebec independente berria eta jatorrizko herrien lurrak. Gu ez gaude prest geure lurrei uko egiteko», azaldu zidan John Pashagameskumek. Berdin diote mugimenduaren bozeramaileek: «Quebeceko herri autoktonoek onartu egiten dute Quebeceko herri bat osatzeko duen eskubidea, baina bere lurraldean», ez «gure lurrekin» («Le facteur autochtone au Québec», Interneten). Eta eransten dute: Kanada bana badaiteke Quebecen autodeterminaziorako eskubidearen ondorioz, zergatik ezin da banatu Quebec bera ere bere mugen barneko Lehen Nazioek hala erabakiz gero?

Oso adierazgarria da 1995eko urrian, Quebecen independentziarako erreferendumaren bezperetan, cree-ek, inuit-ek eta innu-ek antolatu zituzten erreferendumen emaitzak. Ea herri bezala Kanadatik separatu eta Quebec independente berri batean sartuak izatea onartuko luketen galdetuta, cree-en %96k ezetz esan zuten, eta inuit-en %95ek eta innu-en %90ek ere ezezko botoa eman zuten (ibid.; Niezen 1998: 130).

Quebecarrek euren historia, lurra eta hizkuntza dituztela eta etnia bat osatzen dutela eta, hori guztia dela-eta, autodeterminaziorako eskubidea dutela aldarrikatzen badute, cree-ek, inuit-ek eta gainerako herriek ere ezaugarri berberak dituztela eta, gainera, oraingo Quebecen lurretan 10.000 urtetik gora daramatela erantzuten diete («Le facteur autochtone au Québec», Interneten). Azken finean, beren burua gobernatzeko eskumenak eta tratu duin eta orekatua galdegiten dizkiete bai Quebeceko Gobernuari bai Kanadako Gobernu Federalari. ¶

Bibliografia

- Charter of the French language*. (1998). L.g.: Éditeur officiel du Québec.
- Conseil Cri de la santé et des services sociaux de la Baie James. (1998). *Convention de la Baie James sur le mercure (1986). Le volet santé. Rapport des activités 1987-1997*. L.g.: Egilearen edizioa.
- Nicholls, W. (1999, apirilaren 9a). «How Crees helped Quebec pay of its deficit». *The Nation* 6, 10. zbk., 3.
- Niezen, R. (1998). *Defending the Land. Sovereignty and Forest Life in James Bay Cree Society*. Needham Heights (Massachusetts, EEBB): Allyn and Bacon.
- Roslin, A. (1999, ekainaren 18a). «Chisasibi has extra hour to evacuate». *The Nation* 6, 15. zbk., 7.
- Tourisme Québec. (1995). *Québec's Far North* (mapa). L.g.: Direction générale du marketing of Tourisme Québec.

Interneten

- «1997 Annual Report of the Cree School Board»: www.gcc.ca/Education/school_board/annual-report-csb-97.htm
- «Canada's Tibet — the killing of the Innu»: www.survival.org.uk
- «Le facteur autochtone au Québec»: www.uni.ca/autochtone.html
- «Québec, le pays...»: <http://altern.org/quebeclepays/histoire/his>
- «Remarks of Grand Chief Matthew Coon Come. Harvard Center for International Affairs and Kennedy School of Government. October 28, 1996»: www.ratical.org/ratville/Cree.html
- «Sovereign Injustice»: www.gcc.ca/Political-Issues/secession/sovinj/main.html
- «Statistics Canada. 1996 Census»: www.statcan.ca

Historia bizia

JOXERRA GARZIA
Antonio Zavalari elkarrizketa

73